Литвинчук І.Л.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри економічної теорії
Житомирського національного агроекологічного університету
м. Житомир, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВІЛЬНОГО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У ЗВ'ЯЗКУ З НАВЧАННЯМ І НАУКОВИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ

Останнім часом дедалі більшого поширення в суспільстві набувають економіко-правові відносини, які виникають у зв'язку із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва (авторське право, копірайт). На відміну від сфери промислової власності, де творці одержують охоронні документи у формі патентів чи свідоцтв відповідно до суворих процедур (спеціальний порядок визначення пріоритету, перевірка новизни), виникнення та здійснення авторських прав не потребує виконання жодних формальностей. Твори є об'єктами авторського права незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також незалежно від способу чи форми вираження. Копірайт виникає негайно після закінчення роботи над авторським твором, незалежно від того, де і коли ця робота була опублікована і чи була опублікована взагалі, а також чи були зареєстровані права автора на неї.

В Україні охорона майнових прав автора діє протягом всього його життя і 70 років після смерті. Дія терміну охорони починається з 1 січня року, що настає за тим, коли відбулись юридичні факти, та спливає через сімдесят років, що відліковують з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього зі співавторів, який пережив інших, крім випадків, передбачених законом. Таким чином, протягом вказаного періоду твір, захищений копірайтом, не може бути використаний без дозволу власника. Це означає, що величезні масиви інформації сьогодні залишаються недоступними для української спільноти.

В контексті даної проблеми корисним для України може бути європейський досвід вільного розповсюдження інформації у зв’язку з навчанням і науковими дослідженнями. Основним нормативним документом європейського законодавства в галузі авторських прав є Директива про узгодження авторських і споріднених прав у інформаційному суспільстві 2001/29/ЕС Європейського парламенту і Ради Європейського союзу від 22 травня 2002 року. Положення ст. 13 директиви дозволяють країнам-членам Європейського союзу запроваджувати винятки з прав або обмеження прав на відтворення і передачу інформаційних матеріалів, якщо такі матеріали призначені виключно для навчання або наукових досліджень і супроводжуються даними про походження інформаційних матеріалів, в т.ч. даними про авторів.

Так, у деяких країнах винятки поширюються на права на передачу інформації і на доступ до інформації, наприклад у Бельгії, Люксембурзі, Мальті і Франції. В інших країнах винятки поширюються тільки на права на відтворення інформації (Греція, Словенія) або дозволяють доступ до інформації лише за умови, що інформація повинна прийматися виключно в межах навчального закладу (Великобританія). Законодавство ФРН розрізняє навчальну і наукову діяльність. Дозволяється використання захищеної інформації тільки для навчання в межах навчального закладу або за допомогою засобів внутрішньої інформаційної мережі,

тобто в умовах, коли доступ до інформації має група студентів протягом певного курсу навчання.

У Данії, Фінляндії, Швеції і Франції використання інформаційних матеріалів для навчання або наукових досліджень здійснюється на підставі колективних договорів між творчими організаціями і навчальними закладами. Незважаючи на переваги системи надання розширених колективних дозволів (організації можуть укладати договори, які найбільшою мірою відповідають вимогам організацій), у такій системі можливі ризики, пов'язані з можливістю відсутності договору або укладення обмеженого договору, внаслідок чого створюється юридична невизначеність щодо навчальних закладів.

Щодо копіювання, то більшість країн-членів Європейського союзу не розрізняють паперові копії і електронні копії інформаційних матеріалів. Винятки поширюються на обидві категорії копій. Поряд із тим, закон Угорщини про авторські права поширює винятки тільки на паперові копії. У Данії відсутні договори про копіювання інформації в електронному вигляді, укладені між колективними власниками авторських прав і навчальними закладами.

Окрім ряду функціональних розбіжностей, країнами-членами Європейського союзу, також, прийняті різні рішення щодо організацій, які можуть користуватися винятками. Зокрема, закон ФРН про інтелектуальну власність такими установами визнає школи, університети, заклади післядипломної освіти і некомерційні навчальні заклади для підвищення кваліфікації спеціалістів. Закон Франції про інтелектуальну власність не називає будь-які навчальні заклади, на які поширюються винятки, і повторює положення директиви про застосування винятків для цілей навчання і наукових досліджень. В Іспанії і Греції винятки поширюються тільки на навчання і не поширюються на наукові дослідження. У Великобританії використовується загальний термін «навчальні заклади» без конкретизації.

На нашу думку, використання вищевказаних підходів до авторського права, застосовуваних європейськими країнами, сприятиме розширенню прав і свобод науково-освітнього співтовариства України, а також розвитку співробітництва між навчальними закладами.

Список використаних джерел:

1. Збірник законодавчих актів України з питань інтелектуальної власності / Уклад.: В.О. Жаров, Н.В. Максимова; за ред. М.В. Паладія. – К.: Альфа-ПІК, 2006. – 434 с.

2. Капіца Ю. Підходи до порівняння права інтелектуальної власності ЄС та України у сфері інтелектуальної власності / Ю.Капіца // Інтелектуальна власність. – 2007. – №3. – С. 4–6.

3. Липцик Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр.; предисловие М. Федотова. – М.: Радомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002. – 788 с.